

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU TIKRINANT VAIRUOTOJŲ SVEIKATĄ TYRIMO

2017 m. gruodžio 22 d. Nr. (17)SN-192)SP-107

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau ir – Tarnyba) 2017 m. rugsėjo 21 d. buvo gautas pareiškėjo R. J. (toliau – ir Pareiškėjas), o 2017 m. rugsėjo 25 d. – pareiškėjos I. K. (toliau – ir Pareiškėja; kartu – Pareiškėjai) (asmenų asmens duomenys Tarnyboje žinomi) skundai dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu. Skunduose teigiama, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. V-973 buvo patvirtintas Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašas (toliau ir – Tvarkos aprašas), kurio nuostatos galimai pažeidžia asmenų su klausos negalia lygias galimybes. Tvarkos apraše įtvirtintos minimalios fizinio ir psichikos tinkamumo normos, taikomos asmenims, vairuojantiems variklio varomą transporto priemonę. Pagal Tvarkos aprašą, asmeniui, turinčiam klausos sutrikimą, reikia kreiptis į bendrosios praktikos gydytoją arba šeimos gydytoją ir gydytojas gali priimti sprendimą individualiai, be privalomų medicininių tyrimų arba gydytojo specialisto išvados. Pareiškėjas teigia, kad žmonėms, turintiems klausos sutrikimų, nesudaromos galimybės visiems būti vienodai įvertintiems pagal minimalias fizinio ir psichinio tinkamumo normas, vienodomis sąlygomis priimant dėl jų vienodus sprendimus.

Be to, vadovaujantis Tvarkos aprašo nustatyta tvarka, tam tikrų klausos sutrikimų turintiems asmenims apskritai nesudaryta galimybė vairuoti tam tikrų kategorijų transporto priemones (C1, C1E, C, CE, D1, D1E, D, DE, T). Pareiškėjas teigia, kad tokiam ribojimui nėra jokių aiškių medicininių ar kitų priežasčių, nes analogiškus pavojingus ar sudėtingus veiksmus vairuotojas gali

atlikti ir vairuodamas leistinių kategorijų transporto priemonės, dėl to Pareiškėjas jaučiasi diskriminuojamas dėl negalios. Pareiškėjas R. J. teigia, kad klausos sutrikimų turintys asmenys vienodai gerai gali mokėti kelių eismo taisykles, suvokti eismą, būti atidūs ir pareigingi vairuotojai, be to, eismas keliuose nėra reguliuojamas vien tik garsiniais signalais – egzistuoja šviesoforai, kelių ženklavimas, gestai ir panašiai, ką gerai mato ir puikiai suvokia klausos sutrikimų turintys žmonės. Kiti asmenys vairuodami gali naudotis tiek telefonu su laisvų rankų įranga, tiek klausyti muzikos – ir tokie veiksmai nedraudžiami klausos sutrikimų neturintiems vairuojantiems transporto priemonės žmonėms.

Pareiškėjas taip pat jaučiasi diskriminuojamas dėl to, kad asmenys, turintys sveikatos problemų dėl klausos sutrikimų, negali dirbti pagal darbo sutartį dėl Tvarkos aprašo 3-ios lentelės 2.2 ir 2.3 punktuose pateiktų pastabų. Pareiškėjas jaučiasi diskriminuojamas kaip klausos sutrikimų turintis asmuo, nes jam nesudaromos galimybės užsidirbti pragyvenimui ir užsiimti norima veikla. Pasak Pareiškėjo, tokie ribojimai netaikomi dirbantiesiems pagal individualios veiklos pažymėjimus ir teikiantiesiems vairavimo / vežimo paslaugas, todėl mano, kad diskriminuojami yra išimtinai tik kurtumo sutrikimų turintys asmenys, ketinantys dirbti arba dirbantys pagal darbo sutartis, nesant jokių aiškių ir pateisinamų tokio išskyrimo pagrindų.

Pareiškėjai jaučiasi diskriminuojami dėl negalios, nes kreipėsi į UAB „InMedika“ klinikos filialo Šilainių šeimos kliniką (toliau ir – Kliniką arba UAB „InMedika“ kliniką), esančią Kaune, kur jiems buvo atsisakyta išduoti medicininę pažymą, suteikiančią teisę vairuoti 2-os grupės (C1, C1E, C, CE, D1, D1E, D, DE ir T kategorijų – pagal Tvarkos aprašo 2.2.2 punktą) transporto priemonės. Tokie veiksmai, pasak Pareiškėjo, buvo atlikti neskiriant detalesnių patikrinimų, nesiunčiant paciento pas gydytoją specialistą – otorinolaringologą arba kitą specialistą, individualiai netiriant sveikatos būklės galimybės vairuoti 2-os grupės variklio varomas transporto priemonės aspektu, neatsižvelgta į jų turimą vairavimo stažą ir panašiai.

Seimo kontrolierius, pavadavęs Lygių galimybių kontrolierę, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimi, 2017 m. rugsėjo 28 d. raštu Nr. (17)SN-189)S-542 ir raštu Nr. (17)SN-192)S-545 kreipėsi į UAB „InMedika“ klinikos filialo Šilainių šeimos kliniką prašydamas pateikti informaciją, kokiais teisės aktais remiantis buvo priimtas sprendimas, kad Pareiškėjai neatitinka minimalių tinkamumo normų, taikomų asmenims, vairuojantiems variklio varomas priemonės, kokiu medicininiu pagrindu buvo priimtas sprendimas, kad Pareiškėjai neatitinka minimalių tinkamumo normų, ir kodėl nebuvo sprendžiama

individualiai, darant tyrimus, skirtus nustatyti ir įvertinti Pareiškėjų medicininę būklę, atsižvelgiant į atitinkamų specialistų išvadas ar rekomendacijas, taip pat klausta, kokia yra gydytojo A. J. specializacija ir ar ji yra pakankama priimti sprendimą be kito specialisto išvados arba rekomendacijos. Rašte Nr. (17)SN-192)S-545 taip pat buvo klausiama, kodėl vertinant Pareiškėjos būklę ir galimybę vairuoti nebuvo atsižvelgta į 2017 m. rugpjūčio 21 d. Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikos medicinos dokumentų išraše pateiktą išvadą. Taip pat paprašyta pateikti kitą reikšmingą su tyrimo esme susijusią informaciją ir įrodymus.

Seimo kontrolierius, pavadavęs Lygių galimybių kontrolierę, 2017 m. rugsėjo 28 d. raštu Nr. (17)SN-189)S-544 kreipėsi į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją (toliau ir – Ministerija) prašydamas pateikti informaciją, kodėl sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtiname Tvarkos apraše nustatyta, kad šeimos gydytojas sprendžia individualiai dėl klausos sutrikimų turinčių asmenų galimybės vairuoti ir gali nutraukti medicininę patikrą be atitinkamo specialisto atliktų tyrimų, išvadų ar rekomendacijų, kokių pagrindų asmenims, turintiems klausos sutrikimų, yra apribojamos galimybės vairuoti 2-os grupės varikliu varomas transporto priemonės, bet mažiau ribojamos galimybės vairuoti 1-os grupės transporto priemonės. Be to, prašyta informuoti, kodėl šiai grupei asmenų taikomi ribojimai, o kitiems turintiems teisę vairuoti asmenims tiek leidžiama naudotis mobiliuoju telefonu su laisvų rankų įranga, tiek klausytis muzikos, atlikti kitus veiksmus, dėl kurių, vairuojant, mažėja vairuotojo galimybės išgirsti garsus, susijusius su eismu. Taip pat buvo klausiama, kodėl Tvarkos aprašo 3 punkte, 3-ios lentelės 2.2 ir 2.3 punktuose, įrašyta pastaba, dėl kurios neleidžiama dirbti vairuotoju pagal darbo sutartį net įgavus teisę vairuoti 2-os grupės arba 1-os grupės B kategorijos transporto priemonės, bet kitais atvejais (pavyzdžiui, jei analogiškos paslaugos teikiamos vykdant individualią veiklą) tokie ribojimai nėra nustatyti. Taip pat paprašyta pateikti kitą reikšmingą su tyrimo esme susijusią informaciją ir įrodymus.

Seimo kontrolierius, pavadavęs Lygių galimybių kontrolierę, 2017 m. spalio 30 d. raštu Nr. (17)SN-189)S-621 kreipėsi į Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekaną A. U., o raštu Nr. (17)SN-189)S-620 – į Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (toliau ir – LSMU) rektorių R. Ž., prašydamas pateikti jų vadovaujamų įstaigų specialistų nuomonę dėl asmenų, turinčių klausos negaliją, galimybės vairuoti 2-os grupės transporto priemonės. Prašyta informuoti, ar Tvarkos aprašo nuostatomis užtikrinamas objektyvus asmenų, turinčių klausos sutrikimų, gebėjimų

vairuoti patikrinimas, ar tokia tikrinimo tvarka negalėtų nepagrįstai riboti asmenų teisę įgyti teisę vairuoti 2-os grupės transporto priemonės. Taip pat paprašyta nurodyti mokslo įstaigų vadovų ar jų specialistų žinomus tarptautinius teisės aktus arba kitą praktiką (kuriais būtų galima pasiremti priimant sprendimus), kitą reikšmingą su tyrimo esme susijusią informaciją.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t è:

Tarnyboje 2017 m. spalio 2 d. buvo gauti du raštai iš UAB „InMedica“ klinikos: Nr. ŠL17/10-196 ir ŠL17/10-197. Šiuose raštuose nurodoma, kad Pareiškėjas R. J. 2017 m. birželio 29 d., o Pareiškėja I. K. 2017 m. rugpjūčio 30 d. kreipėsi į Kliniką dėl vairuotojų sveikatos patikrinimo (tinkamumo vairuoti 2-os grupės C, C1, C1E, CE, D, D1, D1E, DE kategorijos transporto priemonės). Patikrinimo metu buvo nustatyta, kad dėl neurosensorinio abipusio prikurtimo, ypač sunkaus laipsnio garso suvokimo simetrijos funkcijos pažeidimo nuo gimimo (diagnozė TLK 10-AM:H 90.3), asmuo negali vairuoti 2-os grupės kategorijų transporto priemonių. Pareiškėjų sveikatos būklė ir galimybės vairuoti 2-os grupės kategorijų transporto priemonės buvo nustatyta, vadovaujantis sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gegužės 31 d. įsakymu „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų priežiūros įstaigose“ patvirtintos Profilaktinių sveikatos tikrinimo rūšių ir apmokėjimo tvarkos 7 priedu – Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašu. Tvarkos aprašo 2.2 punkte nustatyta, kad transporto priemonių vairuotojai, kurių kategorijos ir minimalus amžius, nuo kurio leidžiama įgyti teisę vairuoti, skirstomi į dvi grupes: 1 grupė – AM, A1, A2, A, B1, B ir BE kategorijų transporto priemonių vairuotojai; 2 grupė – C1, C1E, C, CE, D1, D1E, D, DE ir T kategorijų transporto priemonių vairuotojai. Tvarkos aprašo 10 punkte nurodoma, kad kandidatų ir vairuotojų sveikatą tikrina šeimos gydytojas arba vidaus / vaikų ligų gydytojas, teikiantis pirminės sveikatos priežiūros paslaugas sveikatos priežiūros įstaigoje, kurią pacientas yra pasirinkęs teisės aktų nustatyta tvarka ir kurioje prisirašęs.

Taip pat nurodoma, kad, pagal Tvarkos aprašo 3-ios lentelės 2.1 punktą, kai nustatomas klausos susilpnėjimas (vienos arba abiejų ausų), kai kalba girdima mažesniu kaip 3 metrų, šnabždesys – 1 metro atstumu, arba abiejų ausų klausos susilpnėjimas, kai kalba girdima mažesniu

kaip 2 metrų atstumu: H90, H91, H93.3 apie galimybę vairuoti 1-os grupės transporto priemonių vairuotojams sprendžiama individualiai, o 2-os grupės transporto priemonių kategorijų siekiantiems klausos sutrikimų turintiems asmenims draudžiama vairuoti visas transporto priemones.

Klinikos atstovai teigia, kad Pareiškėjams nuo gimimo buvo nustatytas sunkus kurtumo laipsnis. UAB „InMedica“ klinika pažymi, kad toks jų klausos sutrikimas ir kurtumo laipsnis nesikeičia nuo gimimo. Esant tokiam klausos sutrikimui ir kurtumo laipsniui, remiantis Tvarcos aprašo 3-ios lentelės 2 punktu, 2-os grupės transporto priemonių kategorijų siekiantiems klausos sutrikimų turintiems asmenims draudžiama vairuoti visas transporto priemones ir, Klinikos vadovų teigimu, galimybė spręsti individualiai teisės aktuose nenumatyta. Be to, priduriama, kad Klinika negali remtis kitos sveikatos priežiūros įstaigos specialistų padarytomis išvadomis (Pareiškėjos I. K. atveju) dėl galimybės vairuoti 2-os grupės transporto priemonių kategorijų transporto priemones, kai šios išvados neatitinka teisės aktų reikalavimų. Be kita ko, pažymima, kad vairavimo mokykla nėra kompetentinga institucija spręsti apie Pareiškėjos galimybes lankyti mokymus C ir CE kategorijos vairuotojų pažymėjimui gauti bei laikyti vairavimo egzaminus.

UAB „InMedica“ pabrėžia, kad A. J. pagal profesinę kvalifikaciją yra šeimos gydytojas, turintis teisę verstis medicinine praktika pagal šeimos gydytojo profesinę kvalifikaciją, kuri reglamentuojama sveikatos apsaugos ministro 2005 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. V-1013 patvirtinta Lietuvos medicinos norma *MN 14:2005 Šeimos gydytojas*. Klinikos administracijos teigimu, gydytojas A. J., įvertinęs Pareiškėjų sveikatos būklę (diagnozuotas *neurosensorinis prikurtimas abipusis; kurčnebylumus; ypač sunkaus laipsnio garso suvokimo simetrinis funkcijos pažeidimas nuo gimimo*), remdamasis Tvarcos aprašu, padarė teisėtą ir pagrįstą išvadą, kad Pareiškėjams draudžiama vairuoti 2-os grupės transporto priemonių kategorijų transporto priemones.

Tarnyboje 2017 m. spalio 23 d. buvo gautas Ministerijos raštas Nr. (10.1.1.1-421) 10-8563. Šiame rašte nurodoma, kad sveikatos apsaugos ministro 2005 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. V-1013 patvirtintoje Medicinos normoje MN 14:2005 „Šeimos gydytojas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“ (12.3.4 ir 25.5.3 punktai) numatyta, kad šeimos gydytojas turi mokėti ir atlikti klausos ištyrimą kalba ir šnabždesiu. Šeimos gydytojas taip pat įvertina ir ambulatorinėje asmens sveikatos istorijoje (forma Nr. 025/a) sukauptus duomenis apie tikrinamo asmens sveikatos būklę. Jeigu šeimos gydytojui iš turimos informacijos yra visiškai aišku,

jog tikrinamas pacientas negali vairuoti atitinkamų transporto priemonių dėl Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašo 3 lentelėje išvardytų ligų ir sveikatos problemų, medikas gali be papildomos konsultacijos su atitinkamos srities specialistu tikrinimo nebetęsti ir asmens duomenis bei išvadas dėl sveikatos įrašyti į ambulatorinę asmens sveikatos istoriją (forma Nr. 025/a).

Ministerija taip pat rašo, kad Tvarkos aprašo 29 punkte nustatyta, jog sudėtingais ir konfliktiniais (kai išvadai reikalinga priimti individualius sprendimus) atvejais dėl asmens tinkamumo vairuoti sprendimus priima Vairuotojų sveikatos tikrinimo komisija arba sveikatos priežiūros įstaigos Gydytojų konsultacinė komisija, kurių sprendimus galima apskūsti Tvarkos aprašo 30 punkte nustatyta tvarka.

Ministerija informuoja, kad Tvarkos aprašą rengė darbo grupė, kurioje, be sveikatos priežiūros įstaigų atstovų, dalyvavo ir už eismo saugumą atsakingų institucijų (Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos, Lietuvos policijos eismo priežiūros tarnybos, Valstybinės kelių transporto inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos, valstybės įmonės „Regitra“) atstovai. Sprendimas taikyti griežtesnius ribojimus asmenims, turintiems klausos sutrikimų, vairuojant 2-os grupės transporto priemones (vilkikai, autobusai, troleibusai ir kiti), buvo priimtas dėl to, kad jos potencialiai kelia didesnę pavojų kitiems eismo dalyviams nei 1-os grupės transporto priemonės (mopedai, motociklai, lengvieji automobiliai ir kt.). Ministerija taip pat patikslina, kad ribojimai taikomi ne visiems klausos sutrikimų turintiems asmenims, o tik kurtiesiems, kurčėnbyliams ar turintiesiems žymų klausos sutrikimą, kurie negali ar beveik negali girdėti su eismu susijusių garsų. Vairuotojo veiksmai transporto priemonės vairavimo metu nepriskirti Ministerijos reguliavimo sričiai, todėl klausimas, kodėl vairuotojams leidžiama naudotis mobiliuoju telefonu su laisvų rankų įranga, klausyti muzikos ir panašiai, turėtų būti skirtas už eismo saugumą atsakingoms institucijoms.

Ministerija rašte taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad 3-ios lentelės 2.2 ir 2.3 punktuose įrašytas apribojimas yra skirtas tik 1-os grupės transporto priemonių vairuotojams, kadangi asmenims, kuriems diagnozuoti 2.2 ir 2.3 punktuose nurodyti klausos sutrikimai, draudžiama vairuoti visas 2-os grupės transporto priemones.

Tvarkos aprašas buvo parengtas siekiant įgyvendinti 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų (toliau ir – Direktyva) III priedo nuostatas. Direktyvos III priedo 1.3 punkte nustatyta, jog nacionalinės teisės aktai gali

numatyti, kad šio priedo nuostatos, skirtos 2 grupės vairuotojams, yra taikomos B kategorijos transporto priemonių vairuotojams, naudojantiems vairuotojo pažymėjimą profesiniams tikslams (lengvieji taksi automobiliai, greitosios pagalbos automobiliai ir panašiai). Ši Direktyvos nuostata buvo perkelta į Tvarkos aprašo 3-ią punktą.

Tvarkos aprašo projektą rengę darbo grupės nariai paaiškino, jog Tvarkos aprašo 3-ios lentelės 2.2 ir 2.3 punktuose įrašant pastabą buvo siekiama, kad 1-os grupės transporto priemonės turintys teisę vairuoti asmenys, kuriems diagnozuoti 2.2 ir 2.3 punktuose nurodyti klausos sutrikimai, negalėtų dirbti darbo, susijusio su keleivių pervežimu, tačiau jiems nebūtų draudžiama 1-os grupės transporto priemonėmis pervežti daiktus. Ministerija pritaria, kad nuostata, neleidžianti dirbti vairuotoju pagal darbo sutartį, yra tikslinga.

Ministerija rašte informuoja, kad sveikatos apsaugos ministro 2016 m. gruodžio 8 d. įsakymu Nr. V-1381 buvo sudaryta darbo grupė sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymui Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigoje“ peržiūrėti ir pakeitimo projektui parengti. Tarnybos rašte keliamas klausimas dėl draudimo klausos negalią turintiems asmenims dirbti vairuotojais pagal darbo sutartį ir kiti klausimai bus aptarti darbo grupės posėdyje su atitinkamos srities sveikatos priežiūros specialistais ir parengtos reikalingos įsakymo pataisos.

Tarnyboje 2017 m. lapkričio 14 d. gautas LSMU raštas Nr. DVT2-1721. Medicinos akademijos kanclerė, pavaduojanti LSMU rektorių, profesorė D. R. sutinka, kad skunde minimas šeimos gydytojas veikė pagal šiuo metu galiojančią sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintą Tvarkos aprašą, pagal kurį: jei tikrinamas pacientas dėl medicininių priežasčių negali vairuoti visų kategorijų transporto priemonių, tikrinimas netęsiamas, o kreipimasis į gydytoją specialistą nėra privalomas.

Profesorė D. R. teigia, kad, LSMU Ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos gydytojų otorinolaringologų nuomone, šiuo metu galiojančiame Tvarkos apraše nėra užtikrintas objektyvus asmenų, turinčių klausos sutrikimų, gebėjimų vairuoti patikrinimas, kadangi nėra privaloma šiuos asmenis nukreipti specialisto – gydytojo otorinolaringologo – konsultacijai. Be to, yra žinoma, kad užsienio šalyse (Norvegijoje ir kitose Skandinavijos šalyse) kurtiesiems leidžiama vairuoti 2-os grupės kategorijų transporto priemones.

LSMU siūlo pasitelkus teisės specialistus įvertinti šiuo metu galiojančius tarptautinius vairuotojų sveikatos tikrinimo teisės aktus bei tarptautines minimalias fizinio bei psichinio

tinkamumo vairuoti tam tikros kategorijos transporto priemonės normas, atlikti teisės aktų analizę ir, aptarus situaciją su gydytojais specialistais, teikti siūlymus praplėsti bei papildyti šiuo metu Lietuvos Respublikoje galiojantį Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašą.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje 2017 m. gruodžio 15 d. gautas Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto raštas Nr. (1.6)150000-S-370, kuriuo Medicinos fakulteto dekanas prof. dr. (HP) A. U. pateikė nuomonę, jog neturi pagrindo teigti, kad Tvarkos apraše numatyti reikalavimai turėtų būti keičiami.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu vertinama, ar 2000 m. gegužės 31 d. sveikatos apsaugos ministro įsakymo Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigoje“ 7 priedo Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašo (patvirtintas sveikatos apsaugos ministro 2008 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. V-973) nuostatos nepažeidė Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto, kuriame nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Taigi skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Tvarkos apraše įtvirtintos lygios teisės bei galimybės, taip pat, ar klausos sutrikimų turintys asmenys neatsiduria mažiau palankioje padėtyje įgyjant teisę vairuoti.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau ir – Konvencija) tikslas – skatinti, apsaugoti ir užtikrinti visų neįgaliųjų visapusiškumą ir lygiateisį naudojimąsi visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, taip pat skatinti pagarbą šių asmenų prigimtiniam orumui. Pagal šią Konvenciją prie neįgaliųjų priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtėmis gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis. Konvencijos 5 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokią diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę

apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties. Taip pat 12 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad valstybės, šios Konvencijos šalys, pripažįsta, kad neįgalieji turi teisinį veiksnumą lygiai su kitais asmenimis visose gyvenimo srityse. Pagal 27 straipsnio 1 dalį, valstybės pripažįsta neįgaliųjų teisę į darbą lygiai su kitais asmenimis; ši teisė apima teisę į galimybę užsidirbti pragyvenimui iš laisvai pasirinkto darbo ar iš laisvai priimto darbo pasiūlymo darbo rinkoje ir darbo aplinkoje, kuri yra atvira, tinkama visiems ir prieinama neįgaliesiems. Pagal šios dalies a punktą, draudžiama diskriminacija dėl neįgalumo visais klausimais, susijusiais su visomis užimtumo formomis, įskaitant įdarbinimo sąlygas, priėmimą į darbą ar darbą, darbo išsaugojimą, kilimą tarnyboje ir saugias bei sveikas darbo sąlygas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būtų traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas arba tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, kad šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą

varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuriuo draudžiama diskriminacija šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Pažymėtina, kad Lygių galimybių įstatymu valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos įpareigojamos pagal kompetenciją įgyvendinti lygias galimybes dėl įtvirtintų draudžiamų diskriminavimo pagrindų. Pagal šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą, valstybės ir savivaldybių institucijos privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir lygios galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Aptariamu atveju Pareiškėjai skirtingu metu kreipėsi į UAB „InMedica“ klinikos filialą Šilainių šeimos kliniką dėl medicininės pažymos, kuri būtina norint gauti teisę vairuoti, gavimo. Abu Pareiškėjai siekė vairuoti 2-os grupės kategorijų transporto priemones (pagal Tvarkos aprašą), bet Klinikoje negavo reikalingos pažymos. Pareiškėjas R. J. kreipėsi į Klinikos šeimos gydytoją A. J., kuris, neatsižvelgdamas į Pareiškėjo jau turimą stažą (35 metų 1-os grupės motorinių transporto priemonių vairavimo stažas ir 5 metų 2-os grupės priemonių vairavimo stažas), remdamasis Pareiškėjo diagnoze, atsisakė išduoti pažymą. Pareiškėja I. K. kreipėsi į Kliniką, ir jai, motyvuodama Pareiškėjos diagnoze, pažymą atsisakė išduoti Vairuotojų sveikatos komisija.

Tyrimo metu nustatyta, kad vairuotojų sveikatos patikrinimą reglamentuoja sveikatos apsaugos ministro 2008 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. V-973 patvirtintas Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašas“. Remiantis Tvarkos aprašo 10 punktu kandidatų ir vairuotojų sveikatą tikrina šeimos gydytojas arba vidaus / vaikų ligų gydytojas, teikiantis pirminės sveikatos priežiūros paslaugas sveikatos priežiūros įstaigoje. Tokie gydytojai, tikrinimo metu

nustatę, kad tikrinamasis dėl medicininių priežasčių negali vairuoti visų kategorijų transporto priemonių, tikrinimo netęsia ir tikrinimo duomenis bei išvadas įrašo į asmens sveikatos istoriją, pasirašo ir patvirtinta savo asmeniniu antspaudu (Tvarkos aprašo 10.1 punktas).

Tvarkos aprašo 3-ioje lentelėje numatytos minimalios fizinio ir psichikos tinkamumo normos, taikomas asmenims, vairuojantiems variklio varomas transporto priemones, o 2-ame lentelės punkte ir papunkčiuose reguliuojamos klausos tinkamumo normos. 2-ame punkte nurodoma, kad asmenys, turintys klausos sutrikimų, negali vairuoti visų 2-os grupės motorinių transporto priemonių, bet pateikta pastaba, kad vairuotojo pažymėjimai gali būti išduoti kandidatams į vairuotojus arba atnaujinti vairuotojams, priklausantiems 2-ai grupei, atsižvelgiant į gydytojo otorinolaringologo išvadas; medicininių patikrinimų metu ypač atsižvelgiama į kurtumo laipsnį. Remiantis pirmiau išvardintų Tvarkos aprašo punktų nuostatomis, kyla pagrįstų įtarimų, kad kreipimasis į gydytoją specialistą priklauso tik nuo šeimos gydytojo valios ir asmeninio požiūrio į asmenų, turinčių klausos sutrikimų, galimybę vairuoti, nes 3-ioje lentelėje nustatyta bendra taisyklė, pagal kurią draudžiama vairuoti visas 2-os grupės transporto priemones. Taigi, šeimos gydytojas, žinodamas medicininiuose dokumentuose pateiktą diagnozę, nesikonsultavęs gali priimti sprendimą. Šią aplinkybę patvirtina ir Pareiškėjos prie skundo pateikta ankstesnė LSMU Kauno klinikų medicinos dokumentų išrašė suformuota išvada, kad Pareiškėja gali vairuoti C1, C1E, C, CE kategorijų transporto priemones. Iš to darytina išvada, kad vienais atvejais šeimos gydytojas gali detaliau išanalizuoti paciento būklę ir į ją atsižvelgti, o kitu atveju gydytojas identiškoje situacijoje gali priimti priešingą sprendimą. Remiantis tuo darytina išvada, kad specialioji taisyklė, leidžianti kreiptis į gydytoją otorinolaringologą, praktikoje netaikoma, todėl asmenims, turintiems klausos sutrikimų, neužtikrinamos galimybės būti tinkamai mediciniškai įvertintiems gebėjimų vairuoti 2-os grupės transporto priemones aspektu.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalį, netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas antidiskriminaciniuose įstatymuose nurodytais pagrindais, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Nagrinėjamu atveju šeimos gydytojas visiems vairuotojams taiko identišką

sveikatos patikrinimo procedūrą, taigi visiems sąlygos yra lygios bei neutralios, bet įgyvendinimo metu asmenys, turinys klausos sutrikimų ir siekiantys įgyti arba atnaujinti vairuotojo pažymėjimą, patenka į nepalankesnę padėtį, nes sprendimas gali būti priimamas išsamiai neištyrus jų sveikatos būklės ir gebėjimų, remiantis tik nustatyta diagnoze. LSMU Ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos gydytojai otorinolaringologai taip pat sutinka, kad šiuo metu galiojančio Tvarkos aprašo nuostatomis nėra užtikrinamas objektyvus asmenų, turinčių klausos sutrikimų, gebėjimų vairuoti patikrinimas, kadangi nėra privaloma šiuos asmenis nukreipti specialisto konsultacijai.

Pabrėžtina, jog 3-ios lentelės 2 punkte nurodyti skirtingi atvejai, į kuriuos turi būti atsižvelgiama vertinant asmens medicininę būklę ir tinkamumą vairuoti 1-os ar 2-os grupės variklio varomas transporto priemonės, tačiau asmenims, turintiems klausos sutrikimų, yra nustatytas absoliutus draudimas vairuoti 2-os grupės transporto priemonės. Kaip aptarta pirmiau, yra nustatyta išimtis, kada įmanoma įgyti teisę vairuoti 2-os grupės transporto priemonės ir asmenims, turintiems klausos sutrikimų, bet pasinaudoti šia išimtimi sunku, nes Tvarkos aprašo 10.1 punkte nurodyta, jog sveikatos tikrinimą atliekantis gydytojas (šėimos arba vidaus / vaikų ligų gydytojas), nustatęs, kad tikrinamas asmuo (pacientas) dėl medicininių priežasčių negali vairuoti visų kategorijų transporto priemonių, gali tikrinimo netęsti. Iš to darytina išvada, kad šėimos gydytojas galėtų, sužinojęs diagnozę (kurtumas) ir žinodamas apie 3-ios lentelėje 2-ame punkte nustatytą draudimą vairuoti visas 2-os grupės transporto priemonės, iš karto nutraukti tikrinimą ir neišduoti reikalingos pažymos, kadangi kreipimasis į gydytoją specialistą nėra privalomas. Taigi manytina, kad išimtis (3-ios lentelės 2 punktas), kai leidžiama įgyti teisę vairuoti 2-os grupės transporto priemonės, nėra efektyvi ir užtikrinanti galimybę įgyti arba atnaujinti vairuotojo pažymėjimą – galimybė pasinaudoti išimtimi priklauso nuo šėimos ar vidaus / vaikų ligų gydytojo, kuris atlieka sveikatos patikrinimą, valios, kadangi jam nėra numatyta pareiga kreiptis į gydytoją specialistą sudėtingais atvejais.

Ministerijos atsakyme buvo teigiama, kad draudimas vairuoti visas 2-os grupės transporto priemonės buvo suformuluotas darbo grupėje, kuri rengė Tvarkos aprašą, nes šie apribojimai yra susiję su eismo saugumo klausimais, kadangi 2-os grupės transporto priemonės potencialiai kelia didesnę pavojų kitiems eismo dalyviams nei 1-os grupės transporto priemonės. Manytina, kad toks absoliutus draudimas laikytinas nepagrįstai ribojančiu asmenų lygias galimybes, lyginant su kitais, naudotis transporto priemonėmis savarankiškai, kai asmuo, turintis klausos sutrikimų, tikrai geba vairuoti tiek 1-os, tiek 2-os grupės transporto priemonės. Teiginys, kad klausos sutrikimų turinys

asmenys kelia didesnę pavojų vairuodami 2-os grupės transporto priemonės, yra nepagrįstas jokiais objektyviais įrodymais. Ši teiginį patvirtina ir aplinkybė, kad asmenims, kurie neturi klausos sutrikimų, leidžiama vairuojant kalbėti telefonu su laisvų rankų įranga, klausytis muzikos, t. y., riboti savo gebėjimą girdėti. Tokie atvejai parodo, kad klausos nėra esminis vairavimo gebėjimų vertinimo elementas, ir daug svarbesnė yra rega. LSMU Medicinos akademijos kanclerė, pavaduojanti rektorių, profesorė D. R. taip pat pabrėžia, jog yra žinoma, kad užsienio šalyse (Norvegijoje ir kitose Skandinavijos šalyse) kurtiesiems leidžiama vairuoti 2-os grupės kategorijų transporto priemonės. Taigi dėl Tvarkos aprašo 3-ioje lentelėje numatytos taisyklės, susijusios su klausos sutrikimais, asmenys, turintys tokių sutrikimų, atsiduria tokioje padėtyje, kai jiems taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Ministerija teigia, kad Tvarkos aprašu siekė įgyvendinti 2006 m. gruodžio 20 d. Direktyvos 2006/126/EB reikalavimus dėl vairuotojų pažymėjimų. Direktyvos III priedo 7 punkte (klausos klausimai) numatyta, kad vairuotojo pažymėjimai gali būti išduodami kandidatams ir vairuotojams arba atnaujinti vairuotojams, priklausantiems 2-ai grupei, atsižvelgiant į kompetentingų medicinos institucijų išvadas; medicininių patikrinimų metu ypač atsižvelgiant į kurtumo laipsnį. Ši norma yra perkelta į Tvarkos aprašo 3-ios lentelės 2 punktą pažodžiui, bet Direktyvoje ši taisyklė nėra nurodoma kaip išimtis, joje taip pat nėra nustatyto absoliutaus draudimo, priešingai nei kituose Direktyvos III priedo punktuose, nustatančiuose taisykles esant kitokiems sutrikimams (regos, judėjimo, sergant širdies ir kraujagyslių ligomis, t. t.) – šiais atvejais konkrečiai nurodoma, kada draudžiama vairuoti vienos ar kitos grupės variklio varomas transporto priemonės. Manytina, kad Direktyvos nuostatos į nacionalinę teisę buvo perkeltos pernelyg jas sugriežtinant, per daug apribojant asmenų, turinčių klausos sutrikimų, galimybes.

Vertinant 3-ios lentelės 2.2 ir 2.3 punktuose nustatytą ribojimą – net įgijus 1-os grupės kategorijų vairuotojo pažymėjimą draudžiama dirbti pagal darbo sutartis – svarbu pabrėžti Ministerijos atsakyme nurodytą faktą, kad Tvarkos aprašo projektą rengę darbo grupės nariai minėtuose punktuose numatydami ribojimus siekė, kad turintys teisę vairuoti 1-os grupės transporto priemonės asmenys, kuriems diagnozuoti nurodyti sutrikimai, negalėtų dirbti darbo, susijusio su keleiviu pervežimu, tačiau jiems nebūtų draudžiama 1-os grupės transporto priemonėmis pervežti daiktus. Ministerija rašte pabrėžė, kad minėtuose punktuose numatytos pastabos *dėl darbo pagal darbo sutartį* taikomos siekiant teisės vairuoti 1-os grupės transporto

priemonės, nes vairuoti 2-os grupės transporto priemonės asmenims su klausos negalia ir taip yra draudžiama.

Atkreiptinas dėmesys, jog apibrėžimas „dirbti pagal darbo sutartį“ rodo, kad leidžiama tuos pačius veiksmus atlikti vykdant individualią veiklą arba kitais atvejais, kai neatsiranda darbo santykiai bei nėra darbo sutarties. Taigi pagal šią nuostatą, manytina, nepagrįstai ribojamos asmenų, turinčių klausos negalią, galimybės dirbti darbus, susijusius su vairavimu, tačiau tik dirbant pagal darbo sutartį, o ne kita forma. Iš Ministerijos atsakymo turinio spręstina, kad rengiant Tvarkos aprašą esminis tikslas buvo neleisti klausos sutrikimų turintiems asmenims dirbti darbų, susijusių su keleiviu pervežimu. Iš Ministerijos atsakymo nėra aišku, kodėl būtent tokios veiklos negalėtų vykdyti asmenys, turintys klausos sutrikimų. Manytina, kad, jeigu asmuo gali vairuoti, nors ir negirdi, tai netrukdytų užsiimti keleivių pervežimu – girdėjimas neturėtų būti laikomas esminiu reikalavimu suteikiant teisę užsiimti šia veikla.

Konvencijos 27 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad valstybės pripažįsta neįgaliųjų teisę į darbą lygiai su kitais asmenimis, ši teisė apima ir teisę užsidirbti pragyvenimui iš laisvai pasirinkto darbo. Manytina, kad Tvarkos aprašo nuostatos, draudžiančios dirbti pagal darbo sutartį, prieštarauja Konvencijai, nes tokiomis nuostatomis asmenims, turintiems klausos sutrikimų, nepagrįstai ribojama galimybė dirbti pasirinktą darbą, kurį atlikti asmuo gebėtų.

Darytina išvada, kad sveikatos apsaugos ministro 2008 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. V-973 patvirtintame Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos apraše, nustatant absoliutų draudimą, kad klausos sutrikimų turintys asmenys visais atvejais negali vairuoti 2-os grupės transporto priemonių (išskyrus išimtį, kuria pasinaudoti objektyviai neįmanoma), neužtikrintas tinkamas ir objektyvus klausos sutrikimų turinčių asmenų gebėjimų vairuoti patikrinimas, be to, nepagrįstai apribojama klausos negalią turinčių asmenų teisė užsiimti norima veikla, uždraudus dirbti vairuotoju pagal darbo sutartį. Tokiais veiksmais Ministerija pažeidė Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą, t. y., padarė lygių galimybių pažeidimą. Pagal Lygių galimybių įstatymo 10 straipsnį, lygių galimybių pažeidimu laikomas šiame įstatyme nustatytų pareigų nevykdymas arba netinkamas jų vykdymas ir draudimų nesilaikymas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei vadovaujantis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 19 straipsniu bei Lygių galimybių įstatymo 14 straipsniu, 15 straipsniu ir 29 straipsnio 2 dalies 2 punktu:

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministrą ir siūlyti keisti Tvarkos aprašą, keičiant 3-ioje lentelėje numatytą besąlyginį draudimą klausos sutrikimų turintiems asmenis vairuoti 2-os grupės varikliu varomas transporto priemones; numatant pareigą klausos sutrikimų turinčių vairuotojų medicininį tikrinimą atliekančiam gydytojui kreiptis į gydytoją specialistą dėl išvados; keičiant 3-ioje lentelėje numatytą draudimą klausos sutrikimų turintiems asmenims dirbti vairuotojais pagal darbo sutartį.

2. Įpareigoti sveikatos apsaugos ministrą išnagrinėti lygių galimybių kontrolieriaus sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymo eigą informuoti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėjus R. J. ir I. K., UAB „InMedica“ Šilainių šeimos klinikos filialo vadovą, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto rektorių, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekaną ir sveikatos apsaugos ministrą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė